

Instytut Pamięci Narodowej - Bydgoszcz

<https://bydgoszcz.ipn.gov.pl/byd/aktualnosci/248418,W-holdzie-Marianowi-Gralikowskiemu-Kretowi-80-rocznica-egzekucji-we-Wlowlawku.html>
02.10.2026, 01:37

W hołdzie Marianowi Gralikowskiemu „Kretowi”. 80. rocznica egzekucji we Włocławku

Miał 21 lat, gdy został rozstrzelany we włocławskim więzieniu. 30 września, 80 lat po egzekucji Mariana Gralikowskiego ps. „Kret”, wspólnie z kujawskim kołem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, oddaliśmy hołd młodemu żołnierzowi podziemia niepodległościowego.

01.10.2026

Miał 21 lat, gdy został rozstrzelany we włocławskim więzieniu. 30 września, 80 lat po egzekucji Mariana Gralikowskiego ps. „Kret”, wspólnie z kujawskim kołem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, oddaliśmy hołd młodemu żołnierzowi podziemia niepodległościowego.

Obchody 80. rocznicy śmierci Mariana Gralikowskiego rozpoczęły się mszą św. w klasztorze oo. franciszkanów przy pl. Wolności. Następnie uczestnicy udali się do I Liceum Ogólnokształcącego im. Ziemi Kujawskiej, gdzie odbyła się prelekcja poświęcona losom żołnierzy podziemia niepodległościowego na Kujawach.

O historii Mariana Gralikowskiego oraz innych osób zaangażowanych w powojenną konspirację opowiedziała dr Alicja Paczoska-Hauke z bydgoskiej delegatury Instytutu Pamięci Narodowej. Wybór miejsca nie był przypadkowy – w murach włocławskiego liceum uczył się m.in. Jerzy Gadzinowski ps. „Szary”, najważniejszy dowódca poakowskiej konspiracji na Kujawach.

W uroczystościach uczestniczyła delegacja Instytutu Pamięci Narodowej Delegatury w Bydgoszczy, przedstawiciele kujawskiego koła Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, a także rodzina Mariana Gralikowskiego, w tym jego siostrzenica Zofia Wątrawicz z rodziną.

Nie chciał służyć Sowietom

Marian Gralikowski urodził się 1 marca 1925 roku w Mielnicy Małej w powiecie konińskim. Ukończył zaledwie trzy klasy szkoły powszechnej. W wieku 15 lat stracił ojca. Okupację spędził z matką i siostrami w rodzinnej miejscowości.

Na przełomie 1945 i 1946 roku, gdy osiągnął wiek poborowy, wraz z sąsiadem Józefem Jąkałskim ps. „Słoń” opuścił rodzinny dom. Nie chciał trafić do Ludowego Wojska Polskiego, którego kadra dowódcza była wówczas w znacznej części związana z ZSRR. Obaj dołączyli do oddziału Konspiracyjnego Wojska Polskiego dowodzonego przez ich rówieśnika Gabryela Fejchę ps. „Ogień”.

Wkrótce w oddziale doszło do rozłamu. 2 lutego 1946 roku Gralikowski znalazł się w grupie Leopolda Klemeckiego ps. „Kasztan”, „Biały”. W pierwszej połowie lutego uczestniczył w kilku akcjach rekwizycyjnych na terenie powiatu kolskiego, m.in. w gorzelniach w Lubstówku i Wierzbie. Brał również udział w rozbrojeniu posterunku MO w Izbicy Kujawskiej. W czasie tych działań nikt nie zginął.

Zatrzymany podczas obławy

26 lutego 1946 roku Gralikowski został zatrzymany podczas obławy przeprowadzonej przez funkcjonariuszy MO w Błonawach w gminie Sompolno. Ukrywał się tam wraz z Józefem Jąkałskim w zabudowaniach gospodarczych jednego z mieszkańców.

Po aresztowaniu obaj trafili do aresztu śledczego PUBP w Aleksandrowie Kujawskim. Postawiono im zarzut przynależności do Armii Krajowej. Od 19 kwietnia byli przetrzymywani w Więzieniu Karno-Śledczym we Włocławku.

22 sierpnia 1946 roku Wojskowy Sąd Rejonowy w Bydgoszczy, podczas sesji wyjazdowej we Włocławku, skazał Gralikowskiego na karę śmierci.

Młody partyzant stanął przed sądem wraz z pięcioma innymi osobami. Trzy osoby skazano na śmierć, ale tylko wobec Gralikowskiego nie zastosowano złagodzenia kary. Do dziś nie wiadomo, dlaczego jego wyrok nie został zamieniony na inną karę.

28 sierpnia pozwolono mu jeszcze spotkać się z matką. Kobieta zwróciła się do Bolesława Bieruta z dramatyczną prośbą o ulaskawienie syna. Nie doczekała się odpowiedzi.

Wyrok wykonano wieczorem

30 września 1946 roku o godz. 19.20 Marian Gralikowski został rozstrzelany w Więzieniu Karno-Śledczym we Włocławku. Przy egzekucji obecny był kpt. Henryk Kubler, podprokurator Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Bydgoszczy. Plutonem egzekucyjnym dowodził Stanisław Ratajczyk. Przy wykonaniu wyroku nie było kapelana.

W dokumentach dotyczących egzekucji pojawiło się nawet błędne imię skazanego. Zamiast Mariana wpisano „Stefan”.

Trzy dni później ciało Gralikowskiego pochowano w nieoznakowanym miejscu na cmentarzu przy Alejach Fryderyka Chopina we Włocławku. Matka nie otrzymała informacji o śmierci syna ani o miejscu jego pochówku.

Rodzina poznała prawdę dopiero w 1953 roku. Wtedy na wolność wyszedł Józef Jąkałski „Słoń”, który przekazał bliskim informację o egzekucji.

Pamięć przetrwała

Ostatnim punktem uroczystości było złożenie wieńców pod pomnikiem upamiętniającym Żołnierzy Wyklętych i cywilne ofiary reżimu komunistycznego w Polsce, znajdującym się na dziedzińcu klasztoru oo. franciszkanów.

80 lat po śmierci Mariana Gralikowskiego jego historia ponownie wybrzmiała we Włocławku. Uroczystości zgromadziły przedstawicieli IPN, rodzinę „Kreta”, młodzież oraz mieszkańców miasta. Były okazją do przypomnienia losów młodego człowieka, którego życie zakończyło się w więziennej celi i przed plutonem egzekucyjnym, a także do oddania hołdu ofiarom powojennych represji.

Prokurator wojskowy Henryk Kubler, który asystował przy egzekucji „Kreta”. Fot. zasoby IPN.

WOJSKO POLSKIE
Wojskowa Prokuratura Rejonowa

w Bydgoszczy

Nr.

Pr. R. 302/46
Włodawek 1946 r.

P R O T O K O Ł

wykonania wyroku. -

O b e c n i :

- 1). Prokurator Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Bydgoszczy
Kpt. Kubler Henryk podprokurator W.P.R.
- 2). Naczelnik Więzienia *chor. Wątega Władysław*
- 3). Lekarz *Dr. Gummier Franz*
- 4). Kapelan
- 5). D-ca Plut. Egzek. *sierż. Kabajczyk Stanisław*

Stwierdza się, że w dniu dzisiejszym o godz. *19.30* na podstawie wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy na sesji wyjazdowej we Włodawku z dnia 22.sierpnia 1946 r. Nr. A. 344/46 i decyzji Prezydenta Krajowej Rady Narodowej z dnia 18.IX.1946 r. wykonany został na osobie:

..... G R A L I K O W S K I M Stefanie s. Leona ur. 27.II.1925r.

skazanego tymże wyrokiem na podstawie art. 28 K.K.W.P. w zw. z art. 1 pkt. 1 Dekr. z dnia 16.XI.1945 r., art. 28 K.K.W.P. w zw. z art. 259 K.K. i art. ~~86~~ *86* K.K.W.P. z art. 3 ~~1946~~ *1946* K.K. na karę śmierci, - wyrok śmierci przez rozstrzelanie, zgon skazanego stwierdził lekarz.

Włodawek, dnia *30 września* 1946 r.

- 1). Prokurator *Kubler Henryk*
- 2). Naczelnik Więzienia *Wątega*
- 3). Lekarz *Dr. Gummier*
- 4). Kapelan
- 5). D-ca Plut. Egzek. *Stanisław Kabajczyk*

Pieczęć:

10
9 17

WOJSKO POLSKIE
Wojskowa Prokuratura Rejonowa
w Bydgoszczy
Nr. *Gr. R. 302/46*
inmediu 1946 r.

P R O T O K O Ł
wykonania wyroku. -

O b e c n i :

- 1). Prokurator Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Bydgoszczy
Kpt. Kubiś Henryk podprokurator W.P.R.
- 2). Naczelnik Więzienia *chor. Władysław Władysław*
- 3). Lekarz *Dr. Szumowski Franciszek*
- 4). Kapelan
- 5). D-ca Plut. Egzek. *mer. Kubiś Henryk Stanisław*

Stwierdza się, że w dniu dzisiejszym o godz. *19.20* na podstawie wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy na sesji wyjazdowej we Włocławku z dnia 22. sierpnia 1946 r. Nr. A. 344/46 i decyzji Prezydenta Krajowej Rady Narodowej z dnia 18.IX.1946 r. wykonany został na osobie:

..... G R A L I K O W S K I M Stefanie s. Leona ur. 27.II.1925r.

skazanego tymże wyrokiem na podstawie art. 28 K.K.W.P. w zw. z art. 1 pkt. 1 Dekr. z dnia 16.XI.1945 r., art. 28 K.K.W.P. w zw. z art. 259 K.K. i art. *86b* K.K.W.P. z art. 3 *1946* r. 246. *12.45* na karę śmierci, - wyrok śmierci przez rozstrzelanie, zgon skazanego stwierdził lekarz.

Włocławek, dnia *30 września* 1946 r.

- 1). Prokurator *Kubiś Henryk*
- 2). Naczelnik Więzienia *Władysław*
- 3). Lekarz *Dr. Szumowski*
- 4). Kapelan
- 5). D-ca Plut. Egzek. *Stanisław Kubiś*

Pieczec:

Pliki do pobrania

[Protokół wykonania wyroku śmierci na Marianie Gralikowskim z błędnie wpisanym imieniem. Fot. zasoby IPN. \(jpeg, 652.1 KB\)](#)

[Prokurator wojskowy Henryk Kubler, który asystował przy egzekucji „Kreta”. Fot. zasoby IPN. \(jpeg, 322.41 KB\)](#)
